

Alexander Dubček (1921–1992)

Hlavní tvář československého obrodného procesu. Za 2. světové války působil v domácím odboji, po válce pomalu vystoupal ve stranické hierarchii až do čela Komunistické strany. V dubnu 1969 byl donucen z pozice prvního tajemníka ÚV KSČ odstoupit a byl nahrazen Gustavem Husákem. Po revoluci se pak stal prvním předsedou Federálního shromáždění, zvažoval dokonce i kandidaturu na prezidenta.¹

Po návratu z jednání o Moskevském protokolu dne 27. srpna 1968 sdělil následující: „Drazí moji spoluobčané, soudružky a soudruzi, těžko se mi hledají slova, kterými bych vyjádřil vděčnost za nesmírné projevy důvěry, kterými jste zahrnuli mne i ostatní soudruhy, na které jste čekali. Vaše vysoká morálka, uvážlivý postup, vystupování a pevně vyjádřené přesvědčení, že se do svých funkcí vrátí všichni řádně zvolení funkcionáři strany a ústředních orgánů nebyly planou vírou. Jsme zase ve svojí práci mezi vámi. Děkujeme vám. Můžeme zase obnovit činnost ústředních orgánů v naší republice, Národního shromáždění a vlády, činnost Národní fronty. Tato činnost, stejně jako život našeho lidu bude probíhat v situaci, jejíž realita není závislá jen na naší vůli. Tuto skutečnost jsme si v plném rozsahu uvědomovali po celou dobu právě tak, jako to pocítujeme a jistě si uvědomujete vy všichni.“²

Drahý soudruhu Dubčeku,

nacházíme se ve velmi obtížné situaci, kdy jsme postaveni před výzvy, které nemají v minulosti obdoby. Jejich řešení bude mít ohromný dopad nejen na naši suverenitu, ale i na naši cestu k socialismu s lidskou tváří. Hlavním cílem jednání o Moskevském protokolu je najít cestu ke stabilizaci situace v Československu a obnovení běžného chodu naší země. Tento protokol má moc rozhodnout o budoucnosti naší země, je proto nanejvýš důležité podílet se na jednání a chránit zájmy Československa. Jakožto první tajemník Ústředního výboru KSČ jste v postavení, kdy má Vaše slovo velkou váhu a opravdu můžete věci příznivě ovlivnit. Je tedy ve Vašich rukou, abyste přesvědčil své kolegy o důležitosti liberálnějšího přístupu a ekonomických reforem, a máte možnost pokusit se znění rezoluce alespoň částečně ztotožnit se zásadami Pražského jara, na kterém jste se podílel. Rozhodně není v zájmu Československa, aby na jeho území zasahovala cizí vojska, a také, aby se kdokoliv cizí vměšoval do vnitrostátních záležitostí.

I přes Vaše osobní politické postoje si uvědomujete potenciální nebezpečí, které Vám při vyjednávání hrozí, a to zejména ze strany mocných osobností na sovětské straně, jako je například soudruh Brežněv. Musíte tedy postupovat nanejvýš opatrně, abyste se neuvrhl do špatného světla, protože by to mohlo mít fatální následky pro Vaši politickou kariéru. Naštěstí se jednání zúčastní i Vaši liberální kolegové soudruzi Kriegel, Mlynář, Černík, Svoboda a Smrkovský. Oni ale na rozdíl od Vás nejsou vystaveni takovému tlaku, Váš jediný špatný krok může znamenat konec nadějí Československa. Uvědomujete si, že z tohoto jednání nikdy nevyjde rezoluce, která by plně hájila zájmy Československa, proto se snažte o najetí kompromisu, aby důsledky byly pro Vaše občany minimální. Z tohoto důvodu hledáte oporu v československé straně, ta však nejdříve musí být sjednocená, aby při jednání se Sověty měla šanci o rovnocenné vyjednávání.

Výsledek jednání bude mít silný vliv na vývoj situace v Československu. Dojde-li k invazi spojeneckých vojsk na naše území, přijde spolu s ní i krveprolití a vzájemná nenávisť – to vše povede k rozkladu Vámi těžce budovaného státu a jeho ideálů. Je v nejvyšším zájmu všech zúčastněných, aby se situace uklidnila. Uvědomujete si všechna tato rizika,

ale bohužel nejste v postavení, kdy byste za své názory mohl bojovat svobodně a hájit ideály. Pro budoucnost Vaši i budoucnost československého státu je nutné, abyste protokol podepsal, ať už jeho výsledné znění bude jakékoliv.

Vaše cíle pro jednání jsou tedy následující:

1. V oblasti přátelské spolupráce se snažte prosadit návrhy, které nebudou rozšiřovat politická či vojenská propojení mezi Sovětským svazem a ČSSR, jednat se může například o návrh „*Obě strany sdílí názor, že je v současné situaci potřeba navázat na předchozí jednání v Bratislavě a Čierné nad Tisou a že je nutné uskutečnit zásady a úkoly, které obsahují výstupní dokumenty ze zmíněných porad.*“ nebo „*Obě strany se shodly, že je v zájmu obou států nadále udržovat kvalitní a přátelské vztahy mezi SSSR a ČSSR, které povedou k růstu hospodářství a životní úrovně v obou zúčastněných zemích.*“ V každém případě je ale třeba zabránit tomu, aby se Sověté vměšovali do vnitrostátních záležitostí.
2. Co se týče sjezdu Komunistické strany Československa, je ve Vašem zájmu, aby sjezd proběhl až později. Uvědomujete si totiž, že pobyt v Moskvě může mnoho soudruhů ovlivnit sovětskou politikou. Kompromisem by tedy mohl být návrh ve znění „*Předsednictvo ÚSV KSČ se shoduje s vedením KSSS, že během nedávno proběhlého XIV. sjezdu KSČ zahájeného 22. srpna 1968 došlo k porušení stanov KSČ. Je tedy nasnadě, aby jeho výstupy potvrdil mimořádný sjezd, kterého se zúčastní všichni členové předsednictva i tajemníci.*“
3. Média našťastí nejsou až tak sporným bodem, lze tedy zvolit liberálnější postoj a dovolit si prosazovat návrhy jako jsou například „*Delegace KSČ zaručuje, že obsah sdělovacích prostředků nebude dále rozdmýchávat napjatou situaci v ČSSR a o vývoji situace bude informovat na základě informací od vedení KSČ.*“ nebo „*Československá strana trvá na svobodě vyjadřování ve sdělovacích prostředcích v ČSSR, kterou považuje za jeden ze základních pilířů vyspělého socialistického společenství.*“
4. Naprosto odsuzujete jakoukoliv vojenskou pomoc. Je Vám jasné, že se jedná pouze o snahu Sovětů schovat vojenskou invazi za jiný název, nejde jim o pomoc, ale o snahu potlačení reformního systému. Toto téma je ovšem obzvláště citivé, takže je třeba postupovat nanejvýš opatrně v jednání, s rozvahou a rozumem. Přijatelnými kompromisem by pak pro Vás mohly být návrhy „*Vláda ČSSR a vedení KSČ potvrzují, že jsou státní hranice dostatečně zajištěny a není nutné jejich kontrolu posílit. Zavazuje se však, že bude výstupy pohraniční stráže a dalších bezpečnostních složek podrobně sledovat, v případě zaznamenání nepřátelských aktivit bude sovětskou stranu o situaci informovat a jednotky spřátelených socialistických republik se se souhlasem vedení KSČ stáhnou z území v ČSSR v momentě, kdy pomine hrozba socialismu v ČSSR a opadne nebezpečí v celém socialistickém společenství.*“
5. Zásah SSSR do vedení KSČ by znamenal Váš odchod z politiky. Šlo by ale s protistranou diskutovat o bodu „*Předsednictvo ÚV KSČ a vláda ČSSR prohlašují, že zhodnotí činnost členů vlády a v případě zjištění závažných provinění, především nevhodného zastupování zájmů ČSSR v otázkách vnitřní i zahraniční politiky v rozporu se zásadami KSČ, učiní příslušné závěry.*“
6. V sektoru hospodářské spolupráce je pro Vás nepřijatelné přijetí návrhu „*Panuje plná shoda v tom, že vývoj mezinárodní situace a zákeřný vliv imperialistického světa, který stojí proti míru, bezpečnosti národů a socialismu, potvrzuje nutné zdokonalení a zefektivnění obranného systému Varšavské smlouvy a další přímé spolupráce socialistických zemí.*“ Naopak se přikláníte ke znění „*Vedení KSČ vyjadřuje souhlas s dalším rozvojem vzájemných hospodářských vztahů mezi ČSSR a SSSR. Zároveň se však domnívá, že by urychlené progresivní hospodářské reformy výrazně přispěly k obnově státu a zklidnění situace.*“
7. Důležité pro Vás je, aby se aktuální problémy řešily vnitrostátně, ideální by bylo, kdyby byl do protokolu zařazen bod ve znění „*Předsednictva KSČ a KSSR odsuzují projednávání tzv. otázky ČSSR, která se stala součástí programu Rady bezpečnosti Organizace spojených národů. Zástupci obou států nesouhlasí s projednáváním agendy bez včasného souhlasu dotčeného státu, tedy vedení ČSSR, a vyzývají vedení OSN k omluvě.*“ Spolupráce SSSR a ČSSR ale na mezinárodní scéně v posledních letech silně ochabla. Není divu, když se sovětští soudruzi rozhodli vydat cestou silného odporu vůči kapitalismu a celému západnímu světu. Československo, oddělené železnou oponou od západního křídla Evropy, by však z politických i hospodářských důvodů potřebovalo jednat o kultivaci vztahů s těmito zeměmi. Je však velmi nereálné, že by na takovou rétoriku Sověti přistoupili.
8. Důležitá je pro Vás transparentnost a komunikace s veřejností, to jsou body, na kterých se lze dohodnout i se Sověty. Podporu byste od nich tak mohl získat u návrhu „*Obě strany se shodují, že výsledky tohoto jednání povedou*

k uklidnění situace v ČSSR a k pokračování kvalitních vztahů mezi SSSR a ČSSR v nadcházejících letech.“ a „Delegace obou zúčastněných stran se shodly, že je nasnadě v zájmu uklidnění situace adekvátně interpretovat výsledky jednání skrze sdělovací prostředky. Předsednictva KSSS a KSČ budou tato oznámení vzájemně koordinovat.“

Vážený soudruhu, hodně zdaru a pevných rozhodnutí během jednání!

Seznam zdrojů:

¹ Alexander Dubček. *Biografia.sk* [online]. Bratislava: biografia.sk, c2013–2018 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <http://biografia.sk/alexander-dubcek/>

² Rozhlasový projev Alexandra Dubčeka po návratu z Moskvy. *Temata.rozhlas.cz* [online]. [cit. 2023-06-11]. Dostupné z: <https://temata.rozhlas.cz/rozhlasovy-projev-alexandera-dubceka-po-navratu-z-moskvy-7965831>